

megállapította, hogy a Túri-dombon (Templom-domb) – miután a halom további részeinek elhordását nem tervezik – nincsen szükség leletmentésre.

A halom elhordása azonban nem állt le, s azt szinte teljesen tönkre is tették. Régész a későbbiekben nem járt a területen. Helyi lakosok azonban gyűjtögettek a leletanyagot sok éven keresztül. Egy részét meg is őrizték az utókor számára, mely most a csanádapácai helytörténeti gyűjteménybe került.

Beszámoltak arról, hogy a Túri-dombon nagyon sok sír feltáródott ki, melyek Ny–K-i tájolásúak voltak. Ők többet ki is bontottak, ezek egyikéről-másikáról fényképet is készítettek. A Túri-tanya leégett a kilencvenes évek elején, s ma már csak a romja van meg. A rom alatti rész a dombból az egyedüli terület, ami megmaradt, s még ott lehet régészeti jelenséggel számolni. 1980 őszén 3–4 m mélyen kibányászták a domb közepét. A habarccsal összerakott templomfalat a markolóval kiszedték, félretették, a templomalapot teljesen tönkretették. Ekkor a gödör még igen kicsiny volt (15×20×2 m), majd később oldal irányban bővítették. Később a peremet bedőzerolták. A gödör alján ott van az egykori templom alapja, s rajta vastagon a falu lakosainak szemete. Majd bedőzerolták, s eltüntették az egészet.

A csanádapácai helytörténeti gyűjteményben középkori edénytöredékek találhatók a lelőhelyről. A sírokban nem volt kerámia. Több szög, pártamaradványok, pénz, gyöngyök találhatók a gyűjteményben még, mely tárgyak a temető sírjaiból származnak.

RÓZSA ZOLTÁN

116. Csanádpalota, Alsó-Ugar I.

(KÖH 42509)

(Csongrád megye) Sza

A lelőhely (MOL 40. lh.) a község határának ÉNy-i szegletében, egy környezetéből alig kiemelkedő magaslaton található. A Magyar–Román gázszállító vezeték nyomvonalán, a lelőhely középső részén, 2009. március 9–12. között, ill. 23-án 638 m²-nyi felületen végeztek megelőző feltárást a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai.

A kijelölt felületen elszórtan 16 objektum feltárását azonosítottuk a nyelés során. A 22 stratigráfiai egység között 16 gödör, 3 cölöphely, két árok és egy ház volt, melyek közül 15 késő szarmata, 4 újkori, 3 pedig leletanyag hiányában ismeretlen korú.

A késő szarmata kori gödrök kerek alakúak, méhkas formájúak vagy egyenesen szűkülő falúak. Az egyetlen Ny–K irányú, ívelten szűkülő falú, ívelt aljú árok a feltárt terület közepén, míg a 15 m² alapterületű, Ny–K hossz tengelyű, félig földbe mélyített épület annak középső részén került elő. A feltárás jelentkezési szintjétől számítva közel 40 cm mély házban járósíntet nem találtunk, betöltéséből nagy mennyiségű szilikátsalak és tapasztásdarab került felszínre. Az építmény hosszanti tengelyében három cölöplyukat bontottunk ki.

A további szarmata kori objektumokból bikónikus orsógomb, szürke edények aljából készített orsókarikák, őrlő-, fenőkötőredékek, ill. gyorskorongon készített, szürke, jól iszapolt, valamint lassúkorongon készített, apró kavicsal soványított fazéktöredékek kerültek elő. A fazekak vállán több esetben bekarcolt hullámvonalköteg díszítés figyelhető meg. A fémdetektoros vizsgálat során a lelőhely K-i részén, a még le nem humuszolt talajban, a jelenlegi járósíntől 10–15 cm mélységben két római kisbronzot találtunk.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a szegedi Móra Ferenc Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Bottyán Katinka, Császi Dávid, Molnár Zsolt technikusok.

GULYÁS GYÖNGYI

117. Csanádpalota, Alsó-Ugar II.

(KÖH 42513)

(Csongrád megye) Á

A Magyar–Román gázszállító vezeték építése kapcsán 2009. március 19–24. között megelőző feltárást végeztek a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai a Kövegy községtől D-re, a Mág-csatorna Ny-i és – kisebb részben – K-i partján található lelőhely (MOL 41. lh.) központi részén. A megkutatót terület összesen 2764 m² nagyságú volt, amelyből 418 m² bizonyult régészetileg fedettnek.

A barna színű, agyagos altalajban mindössze 11 jelenséget regisztráltunk, ezekből 5 objektumot különítettünk el. A korábban jelzett Árpád-kori megtelepedést csak egy, kerámiával datálható É–D-i irányú árok képviselte a szelvény K-i végében; a Mág-csatorna K-i oldalán egyéb jelenséget nem találtunk. A csatornától Ny-ra, a szelvény középső harmadában és Ny-i részén legújabb kori tanyamaradványok kerültek elő.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a szegedi Móra Ferenc Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Benedek András, Nagy Norbert, Takács Gábor technikusok.

PÓPITY DÁNIEL

118. Csanádpalota határa

(Csongrád megye) Ő, Sza, Á, Kk

2009. március 10. és április 2. között helyszíni szemlét tartottunk az M43 autópálya Makó–országhatár közti szakaszán. A szemle célja a korábban (2005, Szalontai Csaba) már lokalizált lelőhelyek kiterjedésének ellenőrzése és esetleges pontosítása volt.

M43-59 (KÖH 52771): A kiszáradt Élővíz-csatorna Ny-i partjára lokalizált lelőhelyen igen szórványosan gyűjtöttünk szarmata leletanyagot, elsősorban a lelőhely D-i felén. Északi irányba lényegesen kisebbnek bizonyult, valószínűleg az itt emelkedő apró dombhátat foglalhatja

el. Déli szélét nem tudtuk meghatározni, mivel azt a részt magas, sűrű vetés fedte.

M43-60 (KÖH 52780): Az itt folyó Krak-ér K-i partján húzódó, nagy kiterjedésű lelőhelyet a vízfolyások (Krak-ér, Csanádpalotai-éri-csatorna) még élő és már kiszáradt, náddal sűrűn benőtt medre mellett lokalizálták. Bejárásunk során a lelőhely lényegesen nagyobbak bizonyult, elsősorban D-i irányban. Sőt a megfigyeltnél valószínűleg nagyobb is, mivel a határon található erdő területén gyanítható a lelőhely széle. Óriási mennyiségben és változatosságban figyeltünk meg kerámiatöredékeket (őskor, szarmata, Árpád-kor, késő középkor). A lelőhely Ny-i részén, a két ér találkozásának kihasasodó szögletében kizárólag középkori leletanyag került elő, köztük több cserépbogrács töredéke, valamint hullámvonallal díszített oldal. Elkülönítése azért nem lehetséges, mert a középkori leletanyag ezután is jelentkezett, igaz gyéresebb számban. A lelőhely K-i szélén egy kb. 300×300 m-es területen nagy intenzitással jelentkeztek szarmata cserepek, ezt a göcot önálló lelőhelyként különítettük el, mivel a nagy kiterjedésű patak menti lelőhelyrészről egy kb. 100 m széles leletmentes sáv választja el. A lelőhely É-i és ÉK-i irányban is nagyobbak bizonyult a Csanádpalotai-éri-csatorna irányába. A lelőhely É-i szélén, a Szalontaiék által azonosított sáncárok körbevett objektum (földvár?) helyszíni szemlénk során is felismerhető volt, bár a leletanyag koncentrációja nem volt eltérő a környező területektől. A Google Earth műholdfelvételén azonban kiválóan látszik az ovális alakzat (350×200 m), amely egy erődített településre utalhat.

M43-61 (KÖH 52785): Az országhatáron is átnyúló lelőhely középső és É-i részén közepes intenzitással gyűjtöttünk cserepeket, míg D-i részén a magas, sűrű gabona ellenére is találtunk néhány töredéket.

M43-62 (KÖH 52787): Az Élővíz-főcsatorna és a Kövegyi-csatorna közt lokalizált lelőhely helyszíni szemlénk során jóval kisebbnek bizonyult, tulajdonképpen az eredeti kiterjedésének csupán a középső része érintett régészeti szempontból. A lelőhely peremén újkori anyagot figyeltünk meg.

Munkatársak: Koller Melinda, Hetesi Szilvia, Hrivnák Péter Pál.

FEKETE CSANÁD

119. Császló, Belke-dűlő (Gacsály, Lanka-dűlő) (KÖH 60149)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B

A lelőhely déli határán Bocz Péter 2008 márciusában egy erős, jellegzetes fémdetektoros jelre rábontva egy edény fenekére bukkant.

2009. március 2-án a nevezett helyen a gép által jelzett pontra jócskán ráhagyunk és egy 140×200 cm alapterületű szelvényt jelöltünk ki. Célunk az volt, hogy a depó gödrét megtaláljuk. Szintenként haladtunk lefelé, mindig nyelve a felszínt, de sem gödör, sem egyéb

objektum feltja nem mutatkozott. A szelvényben minimális kerámiatöredék és paticszemcse jelentkezett. Az edény feneké a humuszba nyúlott, a jelenlegi járószinttől 35–40 cm mélyre. Bontás során nyilvánvalóvá vált, hogy egy lefelé fordított edény roppant össze a föld súlyától, mely alól lassan egy bronzspirális bontakozott ki.

A bontás során egymás után távolítottuk el a cserepeket, alattuk több spirális, azok alatt korongos végű csákányok sorakoztak. Úgy tűnt, a fegyverek mintha fel lettek volna táalva, mintegy körben kiterítve. Az is biztos, hogy e tárgyak egy öblös, de lefelé szűkülő tálban voltak, melyre ráborították azt az edényt, melyet először észleltünk. Az altalaj elérésével biztosan állíthatom, hogy csak akkora gödröt ástak, amelybe a tálát éppen bele tudták állítani. Egyéb objektum nyomát továbbra sem tudtuk megfogni. Véleményem szerint, a telepbe ásott halmazlet önálló objektum, nem valamely másik része. A területet átfésülve még néhány bronzrög akadunk.

Munkatársak: Bacskai István (KÖSZ), Bocz Péter (JAM), Fábián László (Csengeri Múzeum), Pintyéné Varga Eszter (JAM).

PINTYE GÁBOR

120. Csengersima, Köztemető (KÖH 53495)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) N

2009. június 8–15. között feltárást végeztünk a köztemető területén, melyet a már korábban felhagyott terület irányában kívántak kiterjeszteni. Ezen a területen azonban egy domb áll, mely mesterségesnek tűnt. Oldalában már korábban is került elő régészeti lelet 1998-ban, egy honfoglalás kori sír maradványa. A dombot – a sírok exhumálása után – régészeti felügyelet mellett planírozták el. Az 1998-as sír környékét, és a domb előterét megkutattuk, de régészeti jelenségeket nem tapasztaltunk. Az exhumálás befejezése után azonban lehetőség nyílt a domb belsejének a részleges megvizsgálására is. Itt a következőket tapasztaltuk.

A domb alsó része egy mintegy 120 cm magas, 10–15 m átmérőjű mesterséges halom, melyet utólag, valamikor a 18. században, esetleg a 19. sz. elején magasíthattak meg. (Az újkori sírok nem, vagy csak minimális mértékben bolygatták meg az eredeti halmot.) Az eredeti halom alját az eredeti humuszra terítették szét, befedve az itt előkerült gazdag hamvasztásos sírt. Ez gyakorlatilag a domb teljes (feltárt) területére kiterjedt. Közepén két kisméretű, hamvakkal és leletekkel teli téglalap alakú gödör került elő, melyek közül az egyiket egy későbbi gödör majdnem teljesen megsemmisített. A területen igen sok faszenet, kalcinált csontot találtunk. Rengeteg megolvadt, alakatlan bronzrög, néhány arany tausiros vastárgy, egy alaktalanná olvadt ezüstedény(?) darab, láncingdarabok, valamint kézzel formált és korongolt kerámia – köztük terra si-